

Dr. Varga Norbert - Dr. Pétervári Máté

A magyar közigazgatás története

A fejlesztés az Igazságügyi Minisztérium a jogászképzés színvonalának emelését célzó szakmai programja keretében biztosított támogatással valósult meg (2022)

Jelen tananyag az EFOP-3.4.3-16-2016-00014 számú projekt keretében kifejlesztett Varga Norbert: A magyar közigazgatás története (2020.; <https://eta.bibl.u-szeged.hu/5037/>) című tananyagok, illetve annak egyes részeinek felhasználásával készült.

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege	kollokviummal záródó előadás
Tárgyfelelős tanszék	SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jогtörténeti Tanszék
Oktatók	Dr. Varga Norbert egyetemi docens Dr. Pétervári Máté adjunktus
Elérhetőség	6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 43. és 66. szoba Tel/Fax: (62) 544-409; (62) 544-385 E-mail: vargan@juris.u-szeged.hu E-mail: petervari.mate@juris.u-szeged.hu
Tantárgyi kreditpontok	4

A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
5. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
6. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

A szocializmus államszervezete

Előzmények

A II. világháború elvesztését követően megkezdődhetett a korábbi hagyományokkal szakító új államszervezet kiépítése, amely átalakítást az 1944-ben Ideiglenes Nemzetgyűlés kezdhette meg. Ebben az ideiglenes időszakban a legfontosabb törvényt a demokratikusan megválasztott, egykamarás nemzetgyűlés fogadta el.

Az 1946. évi I. törvény döntött Magyarország államformájáról, amelynek keretében kimondták a királyság megszűnését és a *köztársaság* létrehozását. E törvény deklarálta a köztársasági államforma mellett az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójogot, amely alapján megválasztásra kerül az egykamarás törvényhozási szerv, a *Nemzetgyűlés*. Ezáltal kimondta a törvény, hogy az államhatalom kizárólagos forrása és birtokosa a magyar nép.

Tildy Zoltán

A *köztársasági elnök* közjogi pozíciójának meghatározása is ebben a jogszabályban történt meg, miszerint a köztársasági elnököt a Nemzetgyűlés választja négy év időtartamra a választójoggal rendelkező, 35. életévüket betöltött magyar állampolgárok közül. Ez alapján választották meg Tildy Zoltánt Magyarország köztársasági elnökének, aki azonban 1948-ban lemondani kényszerült a posztjáról. A törvény emellett deklarálta a magyar jogtörténet során először az állampolgárok alapjogait. (pl. gondolat és vélemény szabad nyilvánítása, az egyesülési és gyülekezési jog, a tulajdonhoz, személyi biztonságához való jog)

Az államszervezetet meghatározó tényezők

Magyarország a II. világháborút követően a szovjet érdekszférába került, amelynek következtében a Szovjetunió közjogi felépítését meghatározó, Vlagyimir Iljics Lenin által kidolgozott alapelveknek megfelelően alakították át a magyar államszervezetet. Ezek közül kiemelkedett a hatalmi ágak elválasztását kimondó alapelvet felváltó *hatalom egységének elve*, amelynek értelmében a végrehajtó, a törvényhozó és a bírói hatalmat egy kézben összpontosították és e hatásköröket az államszervezet csúcsszerveihez telepítették.

Emellett hangsúlyos szerepet kapott az államélet alakításában az *állampárt*, amely erőszakos eszközökkel szerezte meg a hatalmat. Az állampárt megerősítése mellett a többi pártot

betiltották, amelynek következtében kialakulhatott a korszakot jellemző egypártrendszer. A szovjet modellnek emellett lényegi eleme volt, hogy a korábbi önkormányzati jogokat, a társadalmi autonómiát kiiktassák, így a központi irányítás uralja a közéletet.

Az államszervezet felépítése

Kartális alkotmány

A bemutatott alapelveket az *1949. évi XX. törvény* valósította meg, amely Magyarország történelmének első „írott”, kartális alkotmánya. Ennek értelmében Magyarország államformája „népköztársaság”, ugyanis ezáltal hangsúlyozták, hogy a munkások és a parasztok érdekeinek előmozdítása az állam célja. Az alkotmányt Beér János és Szabó Imre készítette el az 1936-os szovjet alkotmány alapján.

Szabó Imre

Beér János

Magyar Dolgozók Pártja

A hatalom gyakorlásának meghatározó letéteményese a kommunista párt, a Magyar Dolgozók Pártja volt, amely pártvezetésének döntései kötelező erejűek voltak. A pártot hatalmas *tömegpárttá* duzzasztották, amelybe igyekeztek minél több embert beléptetni. A párt vezetését hivatalos pártfunkcionáriusok látták el, akik számára a szovjet, bolsevik párt nyújtott iránymutatást, ezáltal is deklarálva, hogy a párt a Szovjetunió alárendeltségében működik. A párt ilyen irányú megerősítése az államszervezet „*megkettőződéséhez*” vezetett, ugyanis az egyes államigazgatási szervek mellé létrehozták az azonos szintű pártigazgatási egységet.

A párt legfőbb irányító szerve a *kongresszus* volt, amely a párt politikai irányvonalait határozta meg, valamint megválasztotta a párt vezető szerveit. Két kongresszus között a *Központi Vezetőség* gyakorolta a hatalmat, amelynek ülési között viszont a Politikai Bizottság. A formálisan a Központi Vezetőség és *Politikai Bizottság* döntéseinek végrehajtásáért felelős **főtitkár**, valójában a párt teljhatalmú vezetője volt, így a valós irányítás az ő kezében összpontosult.

Rákosi Mátyás, a Magyar Dolgozók Pártjának főtitkára 1948 és 1953 között

Elnöki Tanács

A köztársasági elnök szerepét kollektív államfői testület vette át *Elnöki Tanács* néven, amely testület 21 tagból állt és élén az Elnöki Tanács elnöke állt. Az újonnan létrehozott szerv feladata az országgyűlés szinte korlátlan helyettesítése, amelynek következtében sajátos törvényalkotási jogkört kapott, ugyanis *törvényerejű rendeleteket* alkothatott. Az Elnöki Tanács ülésein döntöttek jellemzően a kormány összetételéről is. Emellett döntöttek az Országgyűlés összehívásáról, az államtitkárok vagy a magasabb rangú fegyveres erők kinevezéséről. Az

ügyrendjét a Magyar Dolgozók Pártjának Titkársága állította össze, amely azt jelzi, hogy az Elnöki Tanács működésére is döntő hatást gyakorolt a pártirányítás.

A korábbi államszervezetet meghatározó szervek „eljelentéktelenedése”

Az országgyűlés a korábbi meghatározó szerepét elveszítette, mivel csupán „jelképes” hatásköröket hagytak meg e szervnél. Ez már az ülések időtartamában megmutatkozott, ugyanis csupán évente néhány napot ülésezett az országgyűlés, amelynek keretében érdemi vitára nem került sor, csupán a „párt” iránymutatásának megfelelően elfogadtak néhány törvényt. Formálisan ugyan az országgyűlés hatásköre maradt a törvényalkotás és az alkotmány megalkotása, azonban ezek érdemi jogosultságokat nem biztosítottak.

Az alkotmány fenntartotta a kormány, a *Minisztertanács* működését, amely az államigazgatás legfelsőbb szerveként látta el a végrehajtási feladatokat, azonban a korábbi miniszteri felelősségi struktúra hiányában az ilyen irányú működése ellenőrizhetetlenné vált. A Minisztertanács az elnökből, az elnökhelyettesekből, az államminiszterekből és a minisztériumokat vezető miniszterekből állt. A Minisztertanács rendeleteket és határozatokat alkothatott.

Tanácsok („szovjetek”)

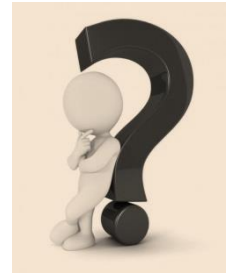
A közigazgatási szervezet jelentős átalakítására került sor a szocializmus éveiben, ugyanis a korábbi önkormányzati szervek és jogosultságok megszüntetésével centralizált tanácsrendszert hoztak létre a szovjet típusú államigazgatási feladatok ellátására. A helyi tanácsok feladata kizárólag a központ információkkal való ellátása, valamint a központi akarat helyi szintű végrehajtása volt. A tanácsokat, másnéven szovjeteket az 1950:I. törvény hozta létre, amelynek alapján fővárosi, megyei, megyei jogú városi, járási, járási jogú városi és városi tanácsokat alakítottak ki.

Kádár János a magyarországi szocializmus vezéralakja, a Magyar Szocialista Munkáspárt vezetője 1956 és 1988 között

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Miről rendelkezett az 1946:I. törvény?
2. Milyen szerepet töltött be az országgyűlés a korszakban?
3. Kinek a nevéhez fűződik a hatalom egységének elve? Mit jelent ez?
4. Mit értünk az államszervezet megkettőződése alatt?
5. Melyik volt Magyarország első kartális alkotmánya? Kiknek a nevéhez fűződik?
6. Milyen szerv lépett a kormány helyébe?
7. Rendelkeztek-e a tanácsok önkormányzati hatáskörökkel?

FELHASZNÁLT IRODALOM

MEZEY Barna: Magyar alkotmánytörténet. Budapest, Osiris, 2003. (ötödik kiadás) 463-483. pp.

<https://www.szaktars.hu/osiris/view/mezey-barna-szerk-magyar-alkotmanytoritenet-osiris-tankonyvek-2003/?pg=0&layout=s>

